

TƏHSİL SİSTEMİNDƏ SOSIAL TEKNOLOGİYALAR

UOT 316
<https://doi.org/10.30546/3006-0346.2024.6.84.0103>

ZƏHRA ƏHMƏDOVA

Azərbaycan Turizm və Menecment Universiteti, magistr

E-mail: zahra.ahmedovaa@gmail.com

GİRİŞ

Texnologiyanın mövcudluğu, ilk növbədə, həyata keçirilən prosesin rasionallığını göstərir. Bu, o deməkdir ki, maddi aləmdən götürülmüş termin hərəkətin transformasiya xarakterini göstərir. Qeyd etmək lazımdır ki, texnologiyanın obyektı, onun diqqət mərkəzi çox vaxt hərəkətin özü deyil, onu həyata keçirən şəxsdir. Belə nəticəyə gəlmək olar ki, texnologiya idarəetmə mədəniyyətinin cəmiyyət və insanla bilavasitə bağlı olan, insanın və cəmiyyətin inkişaf dərəcəsini xarakterizə edən əsas elementlərindən biridir. Sosial texnologiya (ST) əmək vasitələrinə və subyektinə, habelə istehsal texnologiyalarına təsir göstərmək üçün idarəetmə funksiyalarını birləşdirən təcrübə formasıdır. Bu aspektdə idarəetmə funksiyaları dedikdə, ictimai münasibətlərə nəzarət və təşkili funksiyaları başa düşülür. Nəzərə almaq lazımdır ki, təbii texnologiyanın ilkin başlanğıc nöqtəsi təbii prosesdir və onun sosial versiyada analoqu sosial proseslərdə texniki vasitələrdən istifadə edilməsi və ya başqa sözlə, texnoloji proseslərin sosial əhəmiyyətinin ifadəsidir.

TƏHSİL SİSTEMİNDƏ SOSIAL TEKNOLOGİYALAR

Sosial inkişafın hazırkı mərhələsi (XX əsrin sonu - XXI əsrin əvvəlləri) cəmiyyətin texnolojiləşməsi, sosial proseslərin və institutların aktivləşməsinin intensiv prosesləri ilə xarakterizə olunur. Lokal və qlobal kommunikasiya şəbəkələrinin formalaşması şəraitində sosial texnologiyalar getdikcə aktuallaşır, ictimai həyatda, o cümlədən təhsildə idarəetmə proseslərinə mühüm təsir göstərir. Rabitə proseslərinin təşkili inkişaf etmiş texnoloji komponentə malik ictimai istehsalın sahələrindən birinə çevrilmişdir. Kommunikasiyanın texnolojiləşdirilməsi öz növbəsində onun institusionallaşdırılmasının ən mühüm aspektlərindən biridir [1].

Kommunikativ məkanın texnolojiləşdirilməsi, kommunikasiyaların yaradılması və idarə olunmasının texnoloji səmərəliliyinin artırılması həm Qərb kommunikatıv reallığına, həm də müasir Azərbaycanın informasiya məkanına xas olan müasir cə-

miyyətdə əsas tendensiyadır. Bu, daha yüksək performansın effektiv sosial texnologiya kimi dəqiq həyata keçirilən kommunikatıv fəaliyyətlərin göstərilməsi ilə sübut olunur.

İstənilən texnologiyanın mənası və məqsədi verilmiş struktur və prosessual çərçivə daxilində müəyyən prosesi optimallaşdırmaq və istiqamətləndirməkdir. Burada optimallaşdırma, sərf olunan resursları minimuma endirməklə maksimum effekt əldə edilən texnologiyanın tətbiqinin belə bir təşkili kimi başa düşülür. G.D.-nin qeyd etdiyi kimi, Semenov, "texnologiyanın spesifikliyi ondan ibarətdir ki, o, fəaliyyətləri alqoritmləşdirir və buna görə də oxşar problemləri həll etmək və müəyyən nəticələrə nail olmaq üçün təkrar istifadə edilə və təkrarlana bilər" [2].

Buna əsaslanaraq, təqdim olunan metodologiyada sosial texnologiya müəyyən bir plana, fəaliyyət proqramına əsaslanan, məqsədə çatmağa yönəlmiş və sosial resurslardan istifadə üçün əməliyyatlar sistemini təmsil edən sosial subyektin məqsədyönlü, sistemli şəkildə təşkil edilmiş kommunikasiya fəaliyyətidir.

Bu kontekstdə prosedur resursların idarə olunduğu və texnologiyanın özünün həyata keçirildiyi müəyyən edilmiş hərəkətlər ardıcılığı kimi başa düşülür. Bu vəziyyətdə əməliyyat birbaşa hərəkət, bu prosedur çərçivəsində müəyyən bir yerli problemi həll etmək üçün bir yol olacaqdır.

Sosial texnologiyanın obyektı sosial məkan və sosial zamandır ki, onun qurulması, modelləşdirilməsi və idarə edilməsi qarşıya qoyulan məqsədə çatmaq və problemləri həll etmək üçün həyata keçirilir [3].

Bu halda sosial texnologiyanın predmeti qarşıya qoyulmuş məqsədə çatmaq və problemləri həll etmək üçün sosial məkanı və sosial vaxtı idarə edən mütəşəkkil sistemli prosesdir. Sosial texnologiyaların mənası onların sosial reallığa şüurlu şəkildə tətbiqi olduğundan, hər hansı sosial texnologiyanın mahiyyəti və məqsədi kommunikatıv idarəetmə prosesini optimallaşdırmaq və əldə etmək lazım olmayan fəaliyyət növləri və əməliyyatlar istisna

olmaqla, onu daha texnoloji cəhətdən təkmilləşdir-məkdir. Nəticə etibarı ilə təhsilin müasirləşdirilməsi şəraitində sosial texnologiyalardan istifadə məqsədə çatmaq üçün sərf olunan resursların həcmi azaltmağa, eləcə də idarəetmə və kommunikasiyaların səmərəliliyini artırmağa imkan verir. Bu mənada sosial texnologiya idarəetmə və kommunikasiya fəaliyyətinin innovativ prosesi kimi çıxış edir ki, bu prosesə təkcə elmi cəhətdən işlənmiş məqsədləri deyil, həm də praktik fəaliyyətin texnologiyasını, verilmiş problemin həlli metodunu daxil edir [4].

Texnologiyanın maraqlı tərifini M.G. Delyagin vermişdir. O, bütün spektri insanların ətrafındakı dünyanı dəyişən texnologiyalara - yüksək texnologiyaya və insanın özünü və bütövlükdə bəşəriyyəti dəyişməyə yönəlmiş texnologiyalara - yüksək səviyyəyə bölmür. Məhz sonuncu, sosial texnologiyaları ehtiva etməlidir.

Təhsilin idarəetmə sistemində sosial texnologiyalar dedikdə, idarəetmə subyektlərinin müxtəlif səviyyələrdə məqsədyönlü fəaliyyəti başa düşülür, idarə olunan sistemin optimal işləməsinə və inkişafını təmin edir, lazımı optimal şəraitdən istifadə edərək məqsədlərə həqiqətən nail olmaq üçün onu yeni, keyfiyyətə daha yüksək səviyyəyə keçirir [5].

Təhsilin idarə edilməsində sosial texnologiyalar ilk növbədə yeni kommunikasiya və informasiya imkanlarının tətbiqi ilə bağlıdır. Təhsilin informasiyalaşdırılması dedikdə, təhsil məzmununun keyfiyyətinin yüksəldilməsi planının həyata keçirilməsinə yönəlmiş proses başa düşülür; tədqiqat və inkişaf işlərinin aparılması; Azərbaycanın milli təhsil sistemində bütün fəaliyyət növlərində ənənəvi informasiya texnologiyalarının tətbiqi, dəstəklənməsi və inkişafı, daha səmərəli olanlarla əvəz edilməsi [6].

Beləliklə, Azərbaycanın ümumavropa təhsil məkanına inteqrasiyası və Azərbaycan cəmiyyətində təhsil sisteminin informasiyalaşdırılması prosesləri müasir şəraitdə təhsilin idarə edilməsi sisteminin modernləşdirilməsinə gətirib çıxarır. Bu prosesə sosial texnologiyaların tətbiqi təhsildə idarəetmənin və kommunikasiyaların səmərəliliyinin yüksəldilməsinə kömək edir ki, bu da daha əlçatan və keyfiyyətli təhsil xidmətləri, eləcə də auditoriyaya sadıqlıyın artması deməkdir.

NƏTİCƏ

Məqalədə təhsil fəaliyyətinin və ümumilikdə təhsilin idarə olunması prosesində sosial texnologiyaların xüsusiyyətləri araşdırılmışdır. Xüsusiyyətləri başa düşmək üçün ilk növbədə sosial texnologiya anlayışı və onun əsas xüsusiyyətləri nəzərdən keçirilmişdir.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. Аверченко Л.К. Дистанционная педагогика в обучении взрослых // философия образования. 2017. № 6 (39). с. 322-329.

2. Бакшаева .А. Динамика социального контекста педагогических технологий высшего образования // Конференциум АУ: сборник научных трудов и материалов научно-практических конференций. 2018. № 3-1. с. 171-181.

3. Ваширина В., Евдокимова Ш., Овчинников М. некоторых подходах к разработке типологии российских вузов // Университетское управление: практика и анализ. 2014. № 4-5. с. 21-28.

4. Гончарова В., Прончев Г.Б. Виртуальные социальные среды для людей с нарушением зрения // Политика и общество. 2015. № 5. с. 586-590.

5. Monakhova G.A., Monakhov D.N., Pronchev G.B. Microlearning as a Phenomenon of Digital Transformation of Education // Education and Law. 2020. № 6. P. 299-304.

6. Monakhova G.A., Monakhov D.N., Pronchev G.B. Social aspects of the transformation of Russian education in the context of digitalization // Education and Law. 2020. № 6. P. 208-214.

Zahra Ahmadova Elihüseyn
Azerbaijan University of Tourism
and Management

E-mail: zahra.ahmedovaa@gmail.com

SOCIAL TECHNOLOGIES IN THE EDUCATION SYSTEM ABSTRACT

The article examines the problem of development and application of social technologies in education, touches upon the topical issue of modernization of education, analyzes a number of different approaches, each of which is based on the active involvement of students in the educational process. The

article is devoted to a comprehensive study of the need for digital technologies in education, discussion of problems arising in the educational process and in education in general.

The main content of the study is the analysis of knowledge construction that opens up new ways of interaction, assessment of students in real time, and technologies that prepare students for life in the new digital world. In addition, issues related to excessive screen time, poor quality of teaching, and training of teaching staff are also raised.

Keywords: *education, social technologies, pedagogy, digitalization, social networks, educational institutions.*

Захра Ахмедова Элигусейн
Азербайджанский Университет
Туризма и Менеджмента
E-mail: *zahra.ahmedovaa@gmail.com*

СОЦИАЛЬНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ

РЕЗЮМЕ

В статье рассматривается проблема развития и применения социальных технологий в образовании, затрагивается актуальная тема модернизации образования, анализируется ряд различных подходов, каждый из которых основан на активном вовлечении обучающихся в образовательный процесс. Статья посвящена комплексному исследованию необходимости цифровых технологий в образовании, обсуждению проблем, возникающих в образовательном процессе и в образовании в целом.

Основное содержание исследования состоит из построения знаний, открывающих новые способы взаимодействия, оценки студентов в режиме реального времени и анализа технологий, готовящих студентов к жизни в новом цифровом мире. Кроме того, поднимаются вопросы, связанные с чрезмерным экранном временем, низким качеством преподавания и подготовкой учителей.

Ключевые слова: *образование, социальные технологии, педагогика, цифровизация, социальные сети, образовательные учреждения.*

XÜLASƏ

Məqalədə təhsildə sosial texnologiyaların inkişafı və tətbiqi problemi araşdırılır, təhsilin müasirləşdirilməsinin aktual mövzusunə toxunulur, hər biri tələbələrin tədris prosesinə fəal cəlb edilməsinə əsaslanan bir sıra müxtəlif yanaşmalar təhlil edilir. Məqalə təhsildə rəqəmsal texnologiyalara ehtiyacın hərtərəfli öyrənilməsinə, təhsil prosesində və ümumilikdə təhsildə yaranan problemlərin müzakirəsinə həsr olunub.

Tədqiqatın əsas məzmunu qarşılıqlı əlaqənin yeni yollarını açan biliklərin qurulması, real vaxt rejimində tələbələrin qiymətləndirilməsi və tələbələrə yeni rəqəmsal dünyada həyata hazırlayan texnologiyaların təhlilindən ibarətdir. Bununla yanaşı həddindən artıq ekran vaxtı, tədrisin keyfiyyətsizliyi və müəllim həyatının hazırlığı ilə bağlı məsələlər də qaldırılır.

Açar sözlər: *təhsil, sosial texnologiyalar, pedaqogika, rəqəmsallaşma, sosial şəbəkələr, təhsil müəssisələri.*